

ԿԿԿ

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք

**ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՅԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ
(ԱՆՋՐԴԻ ՑԱՆԲԵՐ) ՄՇԱԿՄԱՆ**

ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐՆ

Ի. Լ. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

1936 թ.

631.52

L-40

Ա. ԶԵՐՆԵՇՐ

Բազում — 1935

631.52

L-40

կր

Գրականության բոլոր յեղերները, միացե՛ք

2009

ԳԱՐՆԱՆԱՅԱՆ ՀԱՅԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ
(ԱՆՋՐԴԻ ՑԱՆԲԵՐ) ՄՇԱԿՄԱՆ

ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐՆ

Ի. Լ. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

1936 թ.

Ս. ԶԵՐՆԵՇԻ
Բազու — 1936

- 002

3549-53

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Բրիգադներում ուժերի ճիշտ դասավորումը, լծկանների հատուկ խնամքը, մեքենաների լրիվ ու ժամանակին վերանորոգումը, վորակավոր սերմերի առանձնացումն ու ձեռք բերումը — գարնանացանի հաջող գրավականն է հանդիսանում:

Հիմնական ուժը լեռնային Ղարաբաղի համար դեռ մնում է լծկանը, վորին պետք է կերակրել գոյականոնների համաձայն, թե գիշերը և թե ցերեկը:

Ագրոկանոնների լրիվ կիրառումը, Ստախա. նույնի անի աշխատանքը կբարձրացնեն բոլոր կուլտուրաների բերքատվությունը և կհասցնեն Մարյա Չեմչենկոյի արտադրանքի չափին, և այդպիսով կկատարվի մեծ առաջնորդ Ընկ. Ստախինի պատվերը — յերկրին տալ 7-8 միլիարդ փուլի հացահատիկ:

Հատուկ ուշադրություն պիտի դարձվի տեխնիկան թամբած կադրերի վրա, վորոնցից է կախված ամեն ինչ, վորոնք ցույց են տալիս աշխատանքի բարձր արտադրողականություն:

Բարձր բերքատուլության համար մղվող պայ-
քարի ընթացքում պիտի հատուկ տեղ զբաղեն
կոլտնտեսային մասսայական փորձերը, խրճիթ
լաբարատորյաների աշխատանքը:

Ագրոկանոնների կիրառման բնագավառում
մեծ գործ ունեն կատարելու դաշտավարական
բրիգադիւններն ու ողակավարները:

Ագրոկանոնները պետք է մանրամասն ու-
սումնասիրվեն բոլոր կոլտնտեսություններում,
բոլոր կոլտնտեսականների սեփականությունը
դարձվեն:

Ագրոկանոնների խախտման յուրաքանչյուր
դեպք պետք է հաշվի առնել իբրև բերքատուլ-
թյան բարձրացման միջոցառման տապալում, և
պետք է նման յերևույթներն ու փորձերը ի-
րենց բնում խեղդել, իսկ մեղավորներին պա-
տասխանատուլթյան յենթարկել:

Մարդ հողվարչության վարիչ՝ Արզանյան

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՀԱՅԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ (ԱՆՋՐԴԻ ՑԱՆՔԵՐ) ՄՇԱԿՄԱՆ ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐՆ Ի. Լ. ՂԱՐԱԲԱ- ՂԻ ՀԱՄԱՐ 1936 Թ.

ԳՈՏԻՆԵՐ (ՀՈՆԱՆԵՐ)

Ագրոկանոններն ըստ տեղական պայմաննե-
րի ճշտելու համար Լ. Ղարաբաղի տերրիտորիան
բաժանել ենք 3 գոտու.

ա) ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԳՈՏԻ (ՆԱԽԱԼԵՌՆԱՅԻՆ),
վորի մեջ են մտնում Մարդակերտի բամբակա-
ցան յենթաշրջանը, Ստեփանակերտի՝ Ասկերանի
յենթաշրջանը, Մարտունու շրջանի Մուղանլու-
յի, Գեվորգավանի և Աղողանի հողամասերը,
Հաղրութի շրջանի Ոխչիի, Թողարանի, Առա-
քյուլի այլ հողամասերը, վորոնք ծովի մակերե-
վույթից 500—600 մետրից ավելի բարձր չեն,
տեղումների տարեկան գումարը 422 միլիմետր
է և ջերմության միջինը 13,2°.

բ) ՄԻՋԻՆ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԳՈՏԻ, վորի մեջ են
մտնում բոլոր շրջանների այն հողամասերը, վո-
րոնք ծ. մ. ից 550—1000 մետրի վրա յեն զբա-

ներվում, մինչև անտառների սկսվելն են ընկած ու մթնոլորտային տեղումների տարեկան գումարը 543 միլիմետր է լինում, ջերմության միջինը 10,2°.

գ) ԲԱՐՁՐ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԳՈՏԻ, վորի մեջ են մտնում 1000 մետրից (ծ. մ.) բարձր ընկած հողերը՝ անտառային մասսիվը և նրանից ավելի բարձր ընկած հողամասերը: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան գումարը 652 միլիմետր է լինում:

Ծանոթություն. — Միջոցառումների կիրառման դեպքում բարձր լեռնային գոտու արեվակող լանջերը (գյուհե) կարելի չե հավասարացնել միջին լեռնային գոտուն, իսկ վերջինիս արևակող (գյուհե) հողամասերը՝ դաշտային գոտուն:

1. ՅՈՐԵՆ, ԳԱՐԻ. ՎԱՐՍԱԿ ՅԵՎ ՀԱՃԱՐ

1. ՀՈՂԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ. — Խամացած և թփերով ծածկված հողերը հերկելուց առաջ պետք է ազատել մեծ, գութանի ընթացքը խանգարող քարերից, թփուտներից: Քանդված կամ առաջացած փոսերը լցնել հողով և հավասարացնել:

Դաշտային մկներին վոչնչացնել, ցորենի գրավչանյութ դնել աշնանը նրանց բների անց-

քերում, յերբ արտերը կանաչել են կամ ձմռան ու վողջ գարնան ընթացքում, յերբ կանաչը դեռ չի բարձրացել:

Գրավչանյութը թունավորում են մկնդեղային թթու նատրով կամ մկնդեղական նատրով: Մկնդեղային թթունատր ծախսվում է 1 կիլոգրամ ցորենին 40 գրամ, մի հեկտարին 75—100 գրամ:

2. ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ. — Մի քանի տարվա ընթացքում խամ թողած, հանգստացած հողերի վրա հիմնական հերկը կատարել աշնանը, մինչև ձմեռվա ցրտերն ընկնելը, բարձր լեռնային գոտում՝ մինչև հոկտեմբերի վերջը, միջին լեռնային գոտում՝ նոյեմբերի վերջը և դաշտային գոտում՝ վոչ ուշ քան մինչև դեկտեմբերի վերջը: Ամառաթ, նախորդ տարիներից ցանքի տակից դուրս յեկած հողերը ցանկալի յե, նաև վոր սառնացել արվեն, սակայն պարտադիր կերպով այդպիսի հողերը պիտի հերկվեն:

Դաշտային գոտում՝ հունվարին ու փետրվարին,

Միջին գոտում՝ փետրվարին ու մարտին.

Բարձր լեռնային գոտում՝ մարտին ու ապրիլին:

Հիմնական հերկը կատարել գութաններով 16—18 սանտիմ. խորությամբ, կոճղարմատ

մոլախոտերով պատած հողերում մինչև 20 սանտիմ. խորությամբ:

Սառնացելը կրկնահերկել յերեսավար, խողանավար գութաններով կամ չորս խոփանի կլպիչներով: Մնացած վարերը յերեսավար են արվում, յեթե մոլախոտ ե բուսել նրանց վրա, չամ սնբացել են:

Յեղավոտ հողերերը հերկվում են անմիջապես ցանքից առաջ, լրիվ՝ 16—18 սանտիմ. խորությամբ: Բոլոր հերկված հողերը ցանքից առաջ ծանր յերկաթե զիգագով ցաքանվում են ու ապա նրանց վրա շարքացան արվում:

Շաղապանի հողերը պետք ե անպայման ցանքից առաջ փոցխվեն, ցանվեն, ու նորից ցաքանվեն սերմը հողում թաղնլու համար:

ՊԱՐԱՐՏԱՅՆՈՒՄԸ.—գոմաղբով պարարտացնել կարելի յե միայն հերկից առաջ գարու ե վարսակի համար առանձնացվող հողամասերը*):

Գոմաղբը պիտի լինի հասունացած, վոչ թարմ, հեկտարին գցել 20 տոննից վոչ ավել: Հանդում (գարնանը ցանքից 15 օր առաջ) փռել ե յերեսավար անելով (մինչև 8 սանտիմ.) խառնել հողի հետ: Դաշտում կույտեր չդնել գարնանը, այլ անմիջապես փռել:

*) Գոմաղբը կարելի յե ձմեռվա ընթացքում դուրս տանել հանդի ծայրին, ձանապարհի յերկարությամբ կույտեր դնել կույտերը հողով ծածկել ե թողնել մինչև գարուն:

3. ՍԵՐՄԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ.—Սերմերը պետք ե անպայման զտվեն՝ ցորենը տրիերի վրա, իսկ գարին, վարսակն ու հաճարը տեսակավարիչ մեքենաների վրա կամ ծայրահեղ դեպքում խախախներով:

Թունախեղդվում են նախորոք զտված սերմերը: Առանց զտելու սերմերը չպիտի թունախեղդել:

Գարին ու վարսակը թունախեղդել թաց յեղանակով: Ղրա համար 1 մաս ֆորմալինը խառնել 300 մաս ջրի հետ կավի, կամ փայտի ամանում, տակառում:

Մի տոնն հացահատիկին գնում ե 600 գրամ 40 տոկոսանոց ֆորմալին:

Թունախեղդման գործը հանձնարարել այդ աշխատանքն իմացող ու վարժված մարդկանց ե ղեկավարվել շրջհողվարչության ցուցմունքներով: Զտված սերմերից պետք ե սերմային լաբարատորիային նմուշներ ուղարկել ե նրանց մաքրության տեկոսը, ծլունակության տեկոսն ու տնտեսական պիտանիությունը փորոշել: Ծլունակությունը փորոշել 2 անգամ. 1) Աշնան վերջը՝ վատի փոխարեն լավը շուտ ձեռք բերելու համար ե 2) ցանքից 2 օր առաջ:

Նմուշներ վերցնելու գործը կատարել ագրոաշխատակցի ղեկավարությամբ:

Բրիգադներն են պարտավոր են իմանալ ցան-
վող սերմի պիտանիությունը:

4. ՅԱՆՔԻ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ.—Բարձր բերքա-
տրվություն է ստացվում այն ցանքերից, վորոնք
կատարվում են ամեն հողամասի համար հար-
մարազույն ժամկետում:

Գերավաղ ցանքերի վերջնական ժամկետներ
են համարվում:

Դաշտային գոտու համար՝ փետրվարի 20-ը,
Միջին լեռնային գոտու համար՝ մարտի 1-ը,
Բարձր լեռնային գոտու համար՝ մարտի 10-ը:
Ցանքի սովորական ժամկետներ են սահման-
վում գարու համար՝

Դաշտային գոտում—փետրվարի 20-ից մար-
տի 10-ը:

Միջին գոտում—մարտի 10-ից ապրիլի 30-ը:

Բարձր գոտում—ապրիլի 10-ից ապրիլի 30-ը:

Վարսակի համար՝

Դաշտային գոտում—փետրվարի 20-ից մար-
տի 20-ը:

Միջին գոտում—մարտի 10-ից ապրիլի 10-ը:

Բարձր լեռնային գոտում—մարտի 20-ից
ապրիլի 20-ը:

Ցորենի համար՝

Դաշտային գոտում չի ցանվում:

Միջին գոտում մարտի 15-ից ապրիլի 10-ը:

Բարձր „ ապրիլի 1-ից մայիսի 10-ը:

Հաճարի համար՝

Դաշտային գոտում չի ցանվում,

Միջին գոտում՝ մարտի 20-ից ապրիլի 20-ը,

Բարձր գոտում՝ ապրիլի 15-ից մայիսի 15-ը:

Դարնան գարին և վարսակը դաշտային գո-
տայում ցանվում են նաև ձմեռամտին՝ դոնդուր-
մա: Դոնդուրմա ցանքերը կատարել նոյեմբերի
10-ից մինչև 30-ը:

Վերոնիշյալ ժամկետների սահմանում բաց
հողամասերի հետևյալ վերջնական ժամկետներն
ընդունել.

Հանդի անունը	Ցորեն	Դարի	Վարսակ	Հաճար

5. ՅԱՆՔԻ ՁԵՎԵՐԸ. — Դաշտային ու հարթ
հողերում շարքացան անել, բայց վոչ քիչ շրջ-
հողվարչության տված պլանից իսկ սարալանջե-
րին ու անհարթ հողերում թույլատրել նաև շա-
ղացանը: Ցանքի խորությունը կախված է հողի

դրությունից: Խոնավ հողերում սերմը գցել 2-3 ասնտիմ: Խոր, իսկ յերեսից չորացած հողերում՝ 4—5 ասնտիմ: Չոր, թավ չունեցող հողերում արգելել ցորնի սերմ գցելը:

6. ՅԱՆՔԻ ՆՈՐՄԱՆ. — Մի հեկտարի վրա քիչ սերմ գցելուց ցածր բերք ե ստացվում, իսկ չափից շատ ցանելուց ավելորդ սերմ ե ծախսվում: Պիտի պահպանել ցանքի հետևյալ նորմաները (կիլոգրամներով).

Կուլտուրա	Ցանքսի ձևը	Դաշտ. գոտի	Միջին գոտի	Բարձր լեռ. գոտի
Գ. ցորեն	շարքացան	—	100	90
	շաղացան	—	110	100
Գ. գարի	շարքացան	110	125	130
	շաղացան	120	140	150
Վարսակ	շարքացան	110	120	130
	շաղացան	120	130	140
Հաճար	շաղացան	—	130	150

Ցանքերի գոնալ տարածության չափերից յեկնելով ցանքի միջին շրջանային նորմաներ են ստացվում (կիլոգրամներով).

Շրջան	Ցորեն	Գարի	Վարսակ	Հաճար
Մարդակերտ	1 0	145	130	150
Ստեփանակերտ	115	140	135	145
Շուշի	110	145	140	150
Մարտունի	115	135	130	140
Հաղբուխ	105	140	135	—

Այս նորմաները վերաբերվում են 90 տոկոսից բարձր ծյունակություն ունեցող սերմերին (կոնգրիցիոն): Այս նորմաների ցածրացումը կամ բարձր ցումը կատարվում ե միայն շրջողվարչության գրավոր թույլտվությամբ:

7. ՔԱՂԱՆ. — Մինչև արտի ցողունակալելը գարնանացան հացահատիկների ցանքերը պետք ե քաղհանել մանրակրկիտ ձևով: Հայնատերև մուխոտները արմատից կտրել, իսկ հացազգի խոտերը ամբողջ թփերով պոկել: Արտի չորս կողմը, սահմանների վրա բուսած խոտերը մինչև ծաղկելը հարել:

Մուխոտներով հարուստ առանձին հողակետորներում քաղհանը կատարել 2 անգամ:

8. ԲԵՐՔԱՆԱՎԱՔ. — Գարնանացան հասկավոր հացահատիկները պետք ե հնձել լրիվ հասունացման շրջանում:

Յորենի թափվող տեսակները պետք է հնձել մոմային հասուենության շրջանում:

Վարսակը հնձել այն ժամանակ, յերբ նրա հուրանի ներքեի հասկիկները լրիվ հասունացել են: Յուրաքանչյուր առանձին հողամասում հունձը վերջացնել հասունացման որից հաշված.

Յորենինը՝ 8 որում,

Գարունը՝ 8 — 10 որում,

Վարսակինը՝ 6 — 7 „

Հաճարինը՝ 7 — 8 „

Իբրև կորուստի դեմ պայքարի միջոցառումներ կատարել հետևյալը.

1) Թույլ չտալ, վոր արտը վաղանի:

2) Հնձելուց հետո թափված հասկերը հավաքել տալ:

3) Խրձերը դաշտում փանջաք դնել և թողնել առնվազն յերկու որ, վոր լրիվ չորանան:

4) Խրձերը կալ տեղափոխել հատակին կարպետ կամ բրեզենտ փռած սայլերով, իսկ բեռնակիր անասունների վրա սարքավորել խրձակալներ, քարաքաշաններ:

5) Պառկած արտերը ձեռքով հնձել:

6) Բարձր և միջին լեռնային գյուղերում խոզանը (քյուլաշը) սանտիմետրից բարձր չափի թողնել, իսկ անասնապահական կոլտնտեսությունները կերային ֆոնդն ուժեղացնելու հա-

մար պետք է հարեն յերկար բոյ ունեցող խոզանը.

7) Հողամասի վրա արտը համարել հնձած վերջացած, յերբ աշխատանքը ընդունել է նախագահը:

9. ԿԱԼՍՈՒՄ: Խրձերը դաշտում 2 որ մնալուց հետո կալսիչի մոտ կամ կալ տեղափոխելուց անմիջապես սկսել կալսումը: Կալերում կամ կալսիչի մոտ խրձադեզերն ախպես դնել, վոր անձրեփները ներս չծծվեն ու խրձերը չփտացնեն, նրանց տալ թիթեղյա տանիքի ձև, ուղղահայաց իջնող ճակատներով, կողերով:

Արգելել հասարակական ճանապարհներին ու տների բակերում խրձադեզեր դնելն ու կալսելը:*)

Ամեն մի խրձադեզի շուրջը այն դնելուց հետո և նրանից 5 մետր հեռու 1,5 — 2 մետր լայնությամբ առու փորել և մեջը ջուր բաց թողնել, կամ թե չե հերկել, սևացնել՝ հեռվից գալիք կրակների դեմ պաշտպանած լինելու համար: Կալերում կամ կալսիչի մոտ հակահրդեհային պատրաստի սարքավորում պահել:

Սերմերի վորակը լավացնելու համար կալում կամ կալսիչի մոտ խրձերից ընտրովի տեսակի հասկեր ջուր, փուռն շանել և փուռ ջարած

*) Հին կալերի վրա մինչև կալ գցելը մնացորդները չոր դարմանի, ծղնոտի կամ ցաքի հետ վառել:

հասկերն առանձին կալսել: Ավելի բարձր վորակի (Չահեղացված) սերմ ունենալու նպատակով փնջած հասկերը կրտել և կորտ արած հասկերն առանձին կալսել:

Փունջ և կորտ անելու առաջադրանքի չափը վորոշում են գյուղխորհուրդը և կոլանտվարչությունը:

Կալսելու ժամանակ առանձին սորտերը չըխառնել:

Մի սորտի կալսումը վերջացնելուց հետո կալսիչը կամ կալը պետք է մաքրել վոչ մի հասկ նույնիսկ վոչ մի հատիկ չթողնել թափված:

Կալսելու սերմացու հատիկը տեղն ու տեղը գտել տրիերի կամ տեսակավորիչի վրա: Սերմացու հատիկը կալսիչի տակից դուրս գալուց կամ սովորական կալում կալսելուց հետո, պետք է փռել, չորացնել և հետո ամբարն ածել:

Հացահատիկի ամբարը պետք է ախտահանել, յեղած մկներին, վիշիներին ու յերկարակնճիթ միջատներին վոչնչացնել ու հետո հատիկ ածել:

Չոր, միջանցուկ քամհարվող ամբարում հատիկը 1—1,5 մետրից ավել շերտ չպիտի ունենա:

Սերմացվի ընտրությունը կատարվում է դեռ արտը կանգնած ժամանակը առանձին կալսվում է, հատուկ ջանասիրությամբ գտվում, չորաց-

վում և առանձին ամբար է ածվում:*) Ապահովագրական ֆոնդերն ել առանձնացվում են կալում բարձր վորակի հատիկից:

II ԸՆԴԵՂԵՆՆԵՐ

Ընդեղեններից ցանվում են Լ. Ղաբաբաղում սիսեռը (նոխուզ) և տափվուռնը:

Սիսեռը ցանվում է դաշտային և միջին լեռնային գոտում, իսկ տափվուռնը բարձր և միջին լեռնային գոտում:

Ընդեղենների շարքին է պատկանում նաև լորին, վորը ցանվում է բանջարանոցում և բանջարանոցային կուլտուրաների խմբին պիտի դասել:

1. ԸՆԴԵՂԵՆՆԵՐԸ բարձր բերք են տալիս յեթե ցանվում են սառնացել արած հողերում: Դրա համար 18—20 սանտիմ. խորությամբ սառնացելն անհրաժեշտ համարել:

Սառնացել չարած հողերը պիտի վաղ գարնանը հերկվեն լրիվ խորությամբ այն հաշվով, վոր հերկը կտարվի ցանքից առնվազն մի ամիս առաջ:

2. ՍԵՐՄԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ. — Ցանքից առաջ սերմը տեսակավորել և վտիտ, թույլ հատիկները ցանքի համար չորգտադործել:

*) Կատեգորիկ ձևով արդելվում է սերմ ֆոնդի առանձնացումը չգտված հատիկից:

356556

Սերմացու հատիկների մեջ փաստուռներ չպիտի լինին: Վնասատուներից աղատվելու համար սերմացուն թունախեղգել, ակտահանել:

Ծլունակությունն ստուգել և 90 տոկոսից ցածր ծլունակությամբ սերմերը փոխարինել ավելի բարձր վորակի սերմացվով: Դրա համար սերմերի նախնական ստուգումը կատարել ձմեռամտին և վերջնական ստուգումը՝ ցանքից 20 որ առաջ:

3. ՅԱՆՔ.—Սիսեռը ցանել շարքացան: Շարքացան պիտի արվեն նաև մաշը, փիյաղա լորին:

Տափվուռնը և վոսպը թույլատրվում է շաղաղան կատարել ի նկատի ունենալով, վոր այն գլխավորապես ցանվում է լեռնային հողերում:

Միջլարքային տարածությունը 45 - 60 սանտիմ., ցանքի խորությունը՝ 4—5 սանտիմ.: նախած հողի տեսակին և խոնավության աստիճանին: Փուխը թեթև հողերում, խոնավությունը պակաս հողերում սերմը զցել ավելի խոր, քան ծանր ու խոնավ հողերում:

Թրջած սերմերով ցանելը թույլատրվում է միայն խոնավ հողերում կամ ջրովի տեղերը:

4. ՅԱՆՔԻ ՆՈՐՄԱՆ.—Մի հեկտարին կոնդին. ցիոն սերմ զցել ըստ գոտիների (կիլոգրամներով)

Գոտի	Սիսեռ	Տափվուռն	Վոսպ	Փ. Լորի
Դաշտային	190	—	—	—
Միջին	100	90	70	60
Բարձր լեռն.	—	100	80	60

5. ՅԱՆՔԻ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ.—

Կուլտուրա	Դաշտային	Միջին	Բարձր լեռ.
Սիսեռ	10—30/IV	25/IV—15/V	
Տափվուռ.	—	25/III—15/IV	10/IV—15/V
Վոսպ	—	25/III—20/IV	1/IV—25/IV
Լորի	15/IV—5/V	25/IV—10/V	5/V—1/VI

Դերավաղ ցանք կատարել թույլատրվում է տափվուռնի նկատմամբ:

6. ՅԱՆՔԻ ԽՆԱՄԳԸ.—Շարքացան արտերի միջլարքային տարածությունները պիտի ձիու կուլտիվատորով փխրացվեն 2 անգամ:

Թե շարքացան և թե շաղաղան արտերը քաղհտնել 2 անգամ:

Առաջին անգամ քաղահտնել յերրորդ զույգ տերևները դուրս գալուց, և միաժամանակ նոս-

րացնել սիսեռի ու լորու ցանքերը, նույն բնում
Թողնելով 2-ից վոչ ավել բույս:

Յերկրորդ քաղհանը կատարել առաջինից
15 20 որ հետո:

7. ԲԵՐՔՍԱՎԱՔ.— Ընդեղենները հնձվում
են, յերրորանց ներքեվի պատիճները լրիվ հասու-
նացել են: Ձպիտի սպասել, վոր բոլոր պատիճ-
ները լրիվ հասունանան. այս դեպքում բերքի
զգալի կորուստներ տեղի կունենան, հատիկնե-
րը թափվում են:

Ընդեղենները քանդել ցանկալի է, վորովհե-
տե՛վ նրանք իրենց արմատներով հողը ազոտա-
յին մանրանյութով հարստացնում են:

Շաա կարճ լինելու դեպքում միայն թույ-
լատրվում է քանդել սիսեռը: Սիսեռից փոքր
խրճեր պիտի կապել, իսկ մնացածների նկատ-
մամբ խրճեր կապելը ցանկալի չէ, սակայն
պարտադիր է:

Հնձած կամ հարած ընդեղենները պիտի խը-
ճերում, լաստերում կամ լոթրակներում թողնել
հանդու՛մ, վոր չորանան: Առավազն 3 արև որ
պիտի մնան չորանալու համար:

Հավաքելիս, կամ բեռնելիս պիտի զգուշ
վարվել, վորպեսզի պատիճներն ու հատիկները
չխափվեն:

Տեղափոխել հատակին շոր փռած սայլերով:

8. ԿԱԼՍՈՒՄ.— Ընդեղենները կալսվում են
հասկավոր հացահատիկների նման: Միայն կալ-
սիչով կալսելիս պիտի բարաբանի (թրուկի) և
դեկաների հեռավորութունը կանոնավորել, վոր-
պեսզի հատիկները չջարդվեն:

Կտլսելուց ու քամելուց հետո պետք է մի
քանի որ շաբունակ փռել և լավ չորացնել, թե
չե՛ ամբարում կարող է կծվել, լիկել և փչացալ:

9. Ընդեղենի հատիկները տեղավորել չոր,
լավ քամանցուկ ու արտահանված պահեստում՝
Միջատներից ու խոնավությունից պահպա-
նել ընդեղենների բերքը:

III. ՅԵԳԻՊՏԱՅՈՐԵՆ

1. ՀԱՏԻԿԻ ՀԱՄԱՐ.— յեգիպտացորենը ցան-
վում է սառնացել արած հողերում: Յեգիպտա-
ցորենի հողը սառնացել անել մնացած հացահա-
տիկներից ավելի խոր՝ 18 20 սանտիմ:

Անջրդի պայմաններում յեգիպտացորենի
սառնացելը փետրվար ամսին ցաքանել յերկաթե
զիգագգ փոցխով:

Սառնացնելը ցանելուց առաջ պիտի կրկնա-
հերկ անել 10 սանտիմ. խորությամբ առանց
առը շուռ տալու: Դրա համար գործադրել յերե-
սավար գութաններ, կլպիչները՝ թեվերը հանած,
իսկ այգալիսին չլինելու դեպքում կարելի չէ

թույլ տալ, վոր կրկնահերկն արորով կատարեն: Կրկնավարը պիտի ցաքանել:

2. ՍԵՐՄԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ.— Սերմացու յեգիպտացորենը պահվում է կողրերում և վեր է արվում ցանելուց 15—20 որ առաջ, Սերմի համար ընտրվում են միատեսակ գույն ունեցող, նորմալ զարգացած և առողջ կողրերը:

Կողրերից հատիկները վեր անելուց հետո պետք է խորից չորացնել: Դրա համար հատիկը փռել չոր և քամանցուկ շենքում բարակ շերտով ու հաճախակի փայտե թիով թիահարել, շրջել:

Ցանքից առաջ սերմերի ծլունակությունն ստուգել: Ցանելու համար անպետք են համարվում 80 տոկոսից ցածր ծլունակություն ունեցող սերմերը:

3. ՅԱՆՔԻ ՆՈՐՄԱՆՆՐ ԵՆ.— 1 հեկտարին հատիկի համար ջրովի հողերում՝ 28 կիլոգրամ, անջրդի հողերում՝ 32 կիլոգրամ: Այս նորմաները վերաբերվում են տեղական սորտերին և ձիու ատամ կոչվող կերային սորտերին:

4. ՅԱՆՔԻ ԺԱՄԿԵՏՆՆՐ ԵՆ.

Դաշտային գոտում ապրիլի 20-ից մայիսի 5-ը, Միջին գոտում " 20-ից մայիսի 5-ը, Բարձր լեռն. գոտում " 25-ից մայիսի 15-ը:

5. ՅԱՆԵԼ ՄԻՄԻԱՅՆ ՇԱՐՔԱՅԱՆ.— Միջշարքային տարածությունը բարձր և միջին լեռնային գոտում անջրդի պայմաններում 60 սանտիմ., իսկ դաշտային ու միջին լեռնային ջրովի հողերում՝ 90 սանտիմ.:

Սերմը հողում թաղել 6—7 սանտիմ. խորությամբ:

Ցանքը կատարել հատուկ յեգիպտացորենի կամ բամբակի շարքացաններով: Այդպիսին չունենալու դեպքում ոգտվել հացահատիկի շարքացանով յուրաքանչյուր 4 սերմատարից թողնելով մեկը և վերին ցաքի վրա աշխատացնելով մեքենան:

Շարքացան մեքենայի բացակայության դեպքում ցանքը կատարել մարկյորի տակ:

Չորացած հողում յեգիպտացորենի սերմ գրցելն արգելվում է:

6. ՅԱՆՔԻ ԽՆԱՄՔԸ.— Ցեգիպտացորենի ծիլերը դուրս անելուց արտը զիգզագով ցաքանել, շարքերին ուղղահայաց ուղղությամբ:

Առաջին քաղահանն ու նոսրացումը կատարել 5 տերեվը դուրս արած ժամանակ, նոսրացրնել 30-ական սանտիմ. հեռավորության վրա, թողնելով մեկական բույս. ջրովի հողերում 35 սանտիմ., միաժամանակ քաղհանել և ապա, յեթե մոլախոտերը դուրս են արել, միջշարքային

տարածութիւնը փխրացնել կուտիվատորով:

Բներսւմ թողնել 1—2 բույս:

Փխրացումը կատարել 7—8 սանտիմ. խորութեամբ ձիւ կուտիվատորով կամ ձեռքի քեթմենով: Յերկրորդ քաղհանը կատարել և բներում թողնել 1 աւան բույս:

Յերկրորդ փխրացումը կատարել հողի յերեսը կեղեակալելուց կամ մոլախոտերը յերևան գալուց հետո:

Անջրդի հողերում յերաշտի դեմ պայքարելու նպատակով անհրաժեշտ է, և պահանջվում է կատարել նաև յերրորդ մշակումը:

Բշտիկավոր մրէկով հիվանդ բույսերը պետք է պոկել, ցանքից դուրս տանել և այրել, վորպեսզի մնացածներին չվարակեն:

Ջրովի հողերում մինչև ցանելը կատարվում է նախացանքային արաթ, իսկ բուսնելուց հետո ջրվում են ծաղկման սկզբում և ապա հատիկները լցվելու շրջանում:

Ջրել միջարքային աւոսներով, վորոնք քստացվում են ձիով կուտիվացիա կատարելուց հետո, կամ պետք է պատրաստել քեթմենով փխրացնելու ժամանակ:

7. ԲԵՐԲՍԱՆԱՎԱՐԸ.—Բերքահավաքը կատարել հատիկները լրիվ հասունանալուց հետո: Պոկտած կողրերից տերեփները (շապիկը) հեռաց-

նել և ապա չորացնել: Այդպես էլ կողրերում պահել և ամեն անգամ գործադրելու բաժինը միայն կալսել հատուկ յեզիպտացորենի ձեռքի կամ մեխանիկական շարժիչի կալսիչով:

Սերմացու յեզիպտացորենը պահել կողրերում և կալս տված վիճակում, վորպեսզի քամի թակի: Բարձր խոնավութիւն ունեցող յեզիպտացորենի սերմը ստոնամանիքների ազդեցութեան տակ հեշտութեամբ կորցնում է իր ծլունակութիւնը:

IV. ԿՈՐԵԿ

Կորեկը ցանել գարնանը հերկած հողերում, վորի կոշտերը մանրացնել ծանր յերկաթե փոց-խերով ու հետո ցանել:

Ցանքի ժամկետներն են համարվում.

Դաշտային գոտում՝ ապրիլի 15-ից մայիսի 5-ը,

Միջին գոտում՝ ապրիլի 25-ից մայիսի 15-ը, Բարձր լեռնային գոտում՝ մայիսի 1-ից մայիսի 25-ը:

Ցանքի նորման՝

Դաշտային գոտու համար 18 կ/լո.

Միջին գոտու » 20 »

Բարձր լեռն. գոտու » 22 »

90 տոկոսից ցածր ծլունակութեան սերմերը խոտանվում են:

Ցանքի խորությունը՝ 2—4 սանտիմ:

Շարքացան անել և միջարքային տարածությունները 2 անգամ մշակել բարձր բերք ստանալու համար: Միջարքային տարածությունը 30—45 սանտիմ: Լեռնալանջերին ցանել շաղան:

Կորեկը քաղհանել 2 անգամ, առաջին անգամ՝ ցանելուց 15 որ հետո, յերկրորդ անգամ՝ 30 որ հետո:

Միջին և բարձր լեռնային գոտիներում, մանավանդ լեռնալանջերին արգելել ցեխ զբաղեցնել կորեկով: Կորեկի ցանքը թույլատրելի համարել պարարտ հովիտներում ու հարթություններում, այն հողամասերում, վորոնք կարիք ունին քիչ խեղճանալու, նվազելու, վորպեսզի գալիք հացահատիկի ցանքը չհոռանա և չպառկի: Կորեկը հնձել, յերբ նրա հուրանի ծայրի հատիկները հասունացել են, չսպասել, վոր ամբողջ հուրանը հասունանա, կամ ցողունը դեղնի, այլապես հացահատիկի մեծ մասը կթափվի:

Կորեկի խրձերը մեծ զգուշությամբ տեղափոխել տակն ու կողքերը ծածկած սայլերում, կալում գյուլ դնել (կոթի վրա ցցած), վոր չորանա ու հետո կալսել:

Կորեկը կալսելուց հետո փռել ու լավ չորացնել, մանավանդ սերմացուն:

Նմբագրեց Ս. Բարսեղ.
Թողարկու Ա. Արխան.

Istehsalata verilmiş 9/1—36 Capa imzalanmış 19/1—36 Cap listi № 1, Kağız format 72×105. Baş Mətbuat Mədirliyi Məvəkilliyi № 9156. Sifariş № 21, Tirəz 2500. Azərbaycan № 2. Azərbaycan mətbəəsində əsərlər 26-lar ədədə „Kitab Sarajı“ Əli Bəyramov kəçəsi.

<< Ազգային գրադարան

NL0175996

13/1936
17.072

30 qər.

A. Ş. S. Ç. X T. Q.
Dərilik Qarabaqda jaz Əkin
Qampanjası haqqında

AZƏRNƏŞR
Kent təsərrüfat şöbəsi
Bakı - 1936